

”Våra attityder avgör språkets framtid”

Helena Baraibar Aizeburu är lärare i baskiska och språklig samordnare för Ikastola, den baskisktalande delen av Baskiens skolsystem.

TEXT: STAFFAN ENG

PUBLICERAD 2022-12-27

BILD: STAFFAN ENG

EFTER FRANCOREGIMENS FALL på 1970-talet uppstod i Spanien en stark rörelse för att rädda baskiskan. Språket fick ett lagligt skydd, baskiskspråkiga medier grundades och många skolor började undervisa helt på baskiska.

Men Helena Baraibar Aizeburu, som arbetar med att främja språket i det baskiska skolsystemet, menar att det inte har varit tillräckligt.

– Länge trodde vi att det räckte att undervisa och utveckla läroplaner på baskiska för att språket skulle användas mer i samhället. Men det fungerar inte så länge eleverna lever resten av sina liv på spanska.

UNDERSÖKNINGAR VISAR ATT många unga i Baskien är ovana att använda baskiska i informella sammanhang. Och även om en stor majoritet identifierar sig som basker, så förbinder de inte sin identitet med språket.

– Vi har undervisat i baskiska, men vi har försummat att undervisa om Baskiens sociolingvistiska historia och om språkliga attityder.

DET FÖRSÖKER Helena Baraibar Aizeburu nu ändra på. Men hon menar också att föräldrar och ungdomsledare måste bli mer språkligt medvetna och att baskiskan måste bli synligare i det populärkulturella utbudet.

– I dag gömmer vi oss bakom den individualistiska tanken att jag har rätt att prata vilket språk jag vill. Det är en fälla för minoritetsspråk, för det är våra gemensamma attityder till språket som avgör dess framtid.

6 fakta om baskiska

Baskiska kan en gång ha talats över stora delar av norra Spanien och södra Frankrike. Antal talare: Omkring 900 000 talare. De flesta lever i den autonoma regionen Baskien i Spanien, där baskiskan är officiellt språk tillsammans med spanskan. Ett mindre antal finns också i Navarra och franska Baskien. Nästan alla talare är flerspråkiga och föredrar ofta att prata spanska eller franska – även i områden där det finns en baskisktalande majoritet.

Historia: Ortnamnsforskning tyder på att baskiska en gång talades över stora delar av norra Spanien och södra Frankrike. I historisk tid trängdes dock språket successivt tillbaka till de svårtillgängliga bergstrakterna i väster. Skapandet av en språkakademi och ett enhetligt skriftspråk på 1900-talet banade väg för en renässans i Spanien efter Francos död 1975. Baskiska är ett så kallat isolatspråk som inte är besläktat med några andra kända språk.

Uttal: Baskiskan utmärks av en flitig användning av s, z (läspande "th") och x ("sh") samt kombinationerna ts ("tsj"), tz ("ts") och tx ("tje"-ljud). Betoningen används för att markera singular eller plural i substantiv. Oftast ligger den dock på andra och sista stavelsen i en fras, vilket gör att enskilda ord betonas olika beroende på sammanhanget.

Grammatik: Substantiven har 24 kasus som anges med olika suffix. Baskiskan utmärks även av så kallad ergativitet, som innebär att subjektet böjs när det har ett objekt. Förnamnet *Ramón* får till exempel ändelsen *-ek* på grund av objektet *du*, 'det', i frasen *Ramonek erosi du*, 'Ramón har köpt det'. Verbets böjning påverkas av den talandes kön och av vem som tilltalas.

Språkets namn: På baskiska kallas språket *euskara* och det standardiserade skriftspråket *euskara batua*. Ordet *batua* betyder 'enad'. Ordet *euskara* kan härstamma från ett gammalt baskiskt verb med betydelsen 'säga', men det kan också vara släkt med *uasco*, den latinska benämningen på det baskiska folket.
Liten ordlista:

- *Kaixo!/Agur!* = 'Hej!'/ 'Hej då!'
- *eliza* = 'kyrka', av latinets 'ecclesia' – lån från latinet, direkt eller via andra romanska språk, är vanliga
- *urki* = 'björk', som har samma ursprung som det baskiska ordet – lån från germanska språk förekommer också
- *Usteak erdia ustel* = 'När man säger 'jag tror att', är hälften ruttet' – om någon inte är säker på något är det förmodligen inte sant

TEXT: STAFFAN ENG
PUBLICERAD 2022-12-27